

דתניא: החושש בגרונו בשבת — לא יערענו לא יגרר גרונו בשמן באופן שכונתו מתחלה שלאחר הגרור יפלטנו מפיו ולא יבלענו, בשבת — כי ניכר שעושה כן לרפואה, וחכמים גזרו שלא לעשות בשבת מעשה לצורך רפואה גזירה שמא הדבר יביאנו לידי "שחיקת סממנים" [טחינת סממנים הנצרכים לרפואה] שהיא אסורה בשבת. אבל נותן הוא אפילו שמן הרבה לתוך אניגרון ובוֹלֵע שאז אין הדבר ניכר

שעושה כן לרפואה אלא נראה ששותהו להנאתו⁽³⁾.

מקשה הגמרא: כיון שמדובר באופן שהשמן אינו מזיקו כי הוא מעורב עם "אניגרון" וגם הוא "עיקר" אצלו בתערובת הרי פשיטא שתהא ברכתו "בורא פרי העץ" ומה השמיענו רב יהודה אמר שמואל?

מתרצת הגמרא: מהו דתימא כיון דלרפואה

בדין זה. דעת הרב ר' יוסף שאם הירבה בכמות השמן שבתערובת יותר מהרגילות אזי נחשב השמן ל"עיקר" אפילו אם אינו חושש בגרונו ויש לברך על התערובת "בורא פרי העץ". והגמרא שנקטה "חושש בגרונו" אין זה בדוקא אלא אורחא דמילתא הוא שכשחושש בגרונו הריהו מרבה בכמות השמן בתערובת. ואולם דעת הבה"ג היא שרק כשחושש בגרונו שאז עיקר רצונו הוא בשמן שבתערובת נחשב השמן ל"עיקר" ומברכים על התערובת "בורא פרי העץ", אבל כשאין השמן ניתן לרפואה אינו נחשב ל"עיקר" בתערובת אפילו באופן שהירבה ממנו יותר מהרגילות. — כדעת הבה"ג נפסק בשו"ע (שם ס"ד).

המגן אברהם (סק"י) נוקט בדעת הבה"ג שבאופן שאינו חושש בגרונו אין השמן נחשב ל"עיקר" בתערובת אפילו אם הירבה בכמות השמן עד שהוא הרוב בתערובת ויש לברך על התערובת כברכת האניגרון. — אכן הט"ז (סק"ב) והפרי מגדים ("א"א סק"י ומ"ז סק"ב) חולקים עליו וסוברים שודאי בכה"ג גם הבה"ג מודה שהשמן נחשב ל"עיקר" בתערובת, שהרי כלל נקוט בידינו שכל תערובת של ב' מינים ששניהם "עיקרים" אצלו [היינו שאין תכליתו של אחד מהם לטבל ולהטעים את המין האחר] אזי המין שהוא הרוב בתערובת נחשב ל"עיקר"

והמיעוט ל"טפל". ובהכרח שכל מחלוקתו עם הרב ר' יוסף הוא רק באופן שעדיין השמן מיעוט בתערובת אלא שפמותו מרובה מהרגילות.

3. רש"י. אכן התוספות הקשו עליו, כיון שהאיסור הוא רק כשכונתו מלכתחלה להשהותו ולא לבולעו, אבל אם בולעו לבסוף מותר לו להשהותו, אם כן מדוע הוצרכה הברייתא להתיר רק כשעירב השמן עם אניגרון ובלעו, והרי באופן שבולע מותר אף לערער עם השמן לבדו בלא אניגרון. ופירשו התוספות לדעת רש"י שדברי הברייתא מתחלקים לשני אופנים שונים. א. אם נותן שמן לתוך אניגרון, יכול להשהותו אף בלא בליעה וזהו תחלת דברי הברייתא. ב. אם שותה השמן לבדו, אז מותר לו רק אם הוא בולעו מיד בלא שהייה, וזהו סיום דברי הברייתא שאמרה ו"בולע" [תיבת "ובולע" מתפרשת כמו "או בולע"]. ואולם מדברי רש"י שלפנינו לא נראה כן שהרי התיר להשהות השמן בגרונו אם לבסוף בולעו.

והאחרונים [עיי' ביאור מרדכי ודברי דוד] יישבו דעת רש"י שאכן כשבולע מותר לו לשתות השמן אף בלא אניגרון, והטעם שהברייתא נקטה שנותן השמן עם אניגרון הוא משום שהדרך לשתות כן את השמן.